

تشدید رویارویی روسیه و ناتو در قفقاز جنوبی

عرصه های ستیز روسیه و ناتو در حوزه قفقاز گسترش یافته است.

به گزارش آران نیوز، روابط روسیه و ناتو در سالهای اخیر دستخوش تحولات و تنش های متعددی بوده است. علاوه بر رویارویی نظامی روسیه و ناتو در شرق اروپا، مساله دیگری که حدود دودهه است که به دغدغه امنیتی مسکو تبدیل شده، تلاش مستمر ناتو برای پیشروی به سوی شرق و عضویت کشورهای اروپای مرکزی و شرقی، کشورهای حوزه بالکان و در نهایت کشورهای همسایه روسیه مانند اوکراین و گرجستان در این سازمان نظامی غربی است. در واقع گسترش ناتو به سوی شرق به عنوان اصل ثابت و غیر قابل تغییر این سازمان نظامی در دودهه گذشته مطرح بوده است. هدف اصلی این اقدام، در برگیری و تضعیف هر چه بیشتر روسیه و اعمال فشار فزاینده سیاسی و نظامی به آن است. ناتو در این زمینه ابتدا به عضویت کشورهای شرق و مرکز اروپا پرداخت و اکنون توجه خود را معطوف به بالکان غربی کرده و پس از عضویت مونته نگرو در سال ۲۰۱۷ به دنبال عضویت مقدونیه در این سازمان نظامی است.

نگاه ناتو به خارج نزدیک روسیه
ناتو تلاش خود را متوقف نکرده و اکنون به دنبال پیوستن کشورهای حوزه خارج نزدیک روسیه (همسایگان روسیه) در این ائتلاف نظامی به ویژه گرجستان و اوکراین است. مسکو بارها در باره پیامدهای گسترش ناتو و حضور نیروهای این سازمان در حوزه نفوذ و نیز در جوار مرزهای خود هشدار داده و اعلام کرده است این اقدامات را با واکنشی متقابل پاسخ خواهد داد. از نگاه کرملین، گسترش سازمان پیمان آتلانتیک شمالی و افزایش حضور نظامی ناتو در نزدیکی مرزهای روسیه اقدامی کاملا غیرقانونی و غیرقابل قبول است. با این همه ناتو که تحت نفوذ آمریکا به عنوان قدرت مسلط قرار دارد، در سالهای اخیر کاملا در راستای منافع و اهداف واشنگتن در صحنه اروپا که به ویژه تشدید اقدامات برای دربرگیری و محاصره روسیه است، عمل کرده است.

تنش در قفقاز جنوبی
در سال های اخیر روابط آمریکا و گرجستان در حوزه نظامی و دفاعی همواره رو به گسترش بوده است. در همین راستا واشنگتن خواهان روابط نزدیک تر تفلیس با ناتو و افزایش اقدامات مشترک از قبیل برگزاری رزمایش های مشترک بوده است. گسترش همکاری های نظامی و دفاعی بین گرجستان و آمریکا ناخردندی شدید روسیه را موجب شده است. از دیدگاه روسیه، ورود همسایگان این کشور به پیمان ناتو، موجب به خطر افتادن امنیت ملی روسیه شده و در عین حال نشانه ادامه تلاش های ناتو برای گسترش بسوی شرق است. به همین دلیل برگزاری رزمایش های ناتو در کشورهای همسایه روسیه از جمله گرجستان که از آنها تحت عنوان کشورهای حوزه "خارج نزدیک" یاد می شود، همواره با واکنش منفی مسکو مواجه شده است، از دیدگاه مقامات ارشد سیاسی و نظامی روسیه این اقدام تهدیدی علیه امنیت ملی این کشور تلقی می شود.

حال با وجود حساسیت مسکو، سازمان پیمان آتلانتیک شمالی (ناتو) همواره تلاش کرده تا در چارچوب سیاست توسعه به سوی شرق، نه فقط کشورهای حوزه نفوذ سنتی روسیه را به عضویت این سازمان نظامی غربی در آورد، بلکه با دیگر کشورهایی نیز که هنوز به عضویت ناتو در نیامده اند، روابط هر چه نزدیکتر نظامی و دفاعی امنیتی از جمله برگزاری رزمایش های مشترک برقرار کند. هدف نهایی ناتو عضویت این کشورها مانند گرجستان و اوکراین در این سازمان نظامی است. ماریا زاخاروا سخنگوی وزارت امور خارجه روسیه با انتقاد از برگزاری رزمایش اخیر ناتو و گرجستان گفت: موضع دولت تفلیس مبنی بر اینکه هدف از برگزاری رزمایش ناتو در گرجستان کمک به ثبات در منطقه دریای سیاه است قابل قبول نیست. مسکو نمی تواند، بیانیه وزارت دفاع گرجستان مبنی بر اینکه این تمرینات با هدف کمک به ثبات و امنیت در منطقه انجام می شود را بپذیرد. ثبات و امنیت نه با بالگرد، تانک ها و خورروهای زرهی بلکه بر مبنای گفتمان سازنده امکان پذیر است. اشاره زاخاروا به برگزاری رزمایش اخیر ناتو در گرجستان است که با مشارکت گسترده برخی کشورهای عضو ناتو و شریک ناتو برگزار می شود. رزمایش "شریک شایسته ۲۰۱۸" ناتو از روز اول اوت در گرجستان آغاز شد.

این رزمایش با حضور سه هزار نظامی از ۱۳ کشور شامل گرجستان، جمهوری آذربایجان، آمریکا، بریتانیا، آلمان، استونی، فرانسه، لیتوانی، لهستان، نورژ، ترکیه، اوکراین و ارمنستان تا ۱۵ اوت ادامه خواهد داشت. رزمایش "شریک شایسته" ناتو برای چهارمین سال متوالی در گرجستان برگزار می شود و رزمایش امسال در مقایسه با سال های قبلی گسترده تر خواهد بود. ناتو هدف از برگزاری این رزمایش را بهبود مهارت های نظامی و ارتقای آمادگی رزمی و فعالیت مشترک نیروهای گرجستان، آمریکا و دیگر کشورهای شریک و نیز مشارکت در حفظ امنیت و ثبات در منطقه دریای سیاه اعلام کرده است. وزارت دفاع گرجستان اخیرا اعلام کرد که برخی پایگاههای نظامی این کشور از جمله پایگاه نظامی "وازیانی" میزبان نیروهای ناتو برای برگزاری رزمایش مشترک خواهد بود.

گام ها برای همگرایی با غرب
گرجستان از زمان روی کار آمدن دولت غریگرای "میخائیل ساکاشویلی" بشدت به دنبال عضویت در ناتو به عنوان گامی برای همگرایی با غرب بوده است. با این حال مسکو بشدت با این مساله مخالفت کرده و عضویت این کشور قفقاز جنوبی در ناتو را بمثابة خط قرمزی برای امنیت ملی خود می داند. جنگ روسیه و گرجستان در سال ۲۰۰۸ هر چند به بهانه حمله نیروهای نظامی گرجستان به اوستیای جنوبی آغاز شد، اما مقامات کرملین از آن بمثابة فرصت مناسبی برای زهر چشم گرفتن از دولت تفلیس استفاده کردند، به نحوی که

پس از این جنگ هر چند مناسبات گرجستان با ناتو ادامه و گسترش یافت، اما مقامات گرجستان از طرح مجددو پیگیرانه عضویت این کشور در ناتو صرف نظر کردند. با این حال در یکی دوسال اخیر مقامات ارشد گرجستان بار دیگر درخواست عضویت در ناتو را مطرح کرده اند. گیورگی مارگولاشویلی رئیس جمهور گرجستان در اوایل ژوئیه ۲۰۱۸ از کشورهای عضو ناتو خواست تا از گرجستان برای تسریع عضویت آن در ناتو حمایت کنند. به گفته مارگولاشویلی: "گرجستان برای الحاق به ناتو اصلاحات مهمی را به اجرا گذاشت. منتظر حمایت کشورهای عضو ناتو از گرجستان برای تسریع روند ادغام ما در این سازمان هستیم. پس از پیوستن گرجستان به این سازمان امنیت منطقه تقویت خواهد یافت."

واکنش روسیه
به رغم این درخواست ها، تفلیس به خوبی از مخالفت جدی و سرسختانه و واکنش شدید مسکو به عضویت گرجستان در ناتو و تبعات خطرناک آن به خوبی آگاه است. در این راستا دمیتری مدودف نخست وزیر روسیه پس از آغاز رزمایش بزرگ ناتو در گرجستان، در اظهاراتی عضویت گرجستان در ناتو را فاجعه بار توصیف کرد. به گفته وی، مشخص نیست که پیوستن گرجستان به ناتو چه ضرورتی دارد. مدودف افزود: درگیری نظامی بین گرجستان و اوستیای جنوبی در سال ۲۰۰۸ که روسیه نیز در آن شرکت داشت، می توانست اصلا اتفاق نیفتد و ضرورتی برای چنین مسئلهای وجود نداشت.

گرجستان در پی این جنگ که در نتیجه آن نیروهای روسی تا ۳۰ کیلومتری تفلیس پایتخت این کشور رسیدند و نیز به رسمیت شناخته شدن استقلال آبخازیا و اوستیای جنوبی از سوی روسیه، روابط دیپلماتیک با مسکو را قطع کرد. ولادیمیر پوتین، رئیس جمهور روسیه نیز پیش از این گسترش ناتو از طریق الحاق اوکراین و گرجستان را اقدامی تحریک آمیز و دارای تاثیرات منفی عنوان کرده بود. برخی تحلیلگران غربی بر این عقیده هستند که دخالت روسیه در گرجستان در سال ۲۰۰۸ و عدم واکنش موثر ناتو در این باره، موجب شد تا

روسیه، هراسی در باره استفاده از قدرت نظامی برای دستیابی به اهداف خارجی خود نداشته باشد.

واکنش گرجستان

البته این موضع مسکو با واکنش تند تفلیس روبرو شده است. در این راستا «تنگیز پخالادزه» مشاور روابط بین الملل ریاست جمهوری گرجستان در واکنش به سخنان مدووف، اظهار داشت که عضویت گرجستان در ناتو ضامن امنیت و ثبات منطقه خواهد بود. وی با بیان اینکه روسیه مایل نیست گرجستان عضو ناتو شود، تأکید کرد که مسکو به همین دلیل تلاش می کند این امر را منفی جلوه بدهد.

ینس استولتنبرگ دبیر کل سازمان پیمان ناتو در ۱۲ ژوئیه ۲۰۱۸ در دیدار با گئورگی مارگولاشویلی رییس جمهوری گرجستان در حاشیه اجلاس سران ناتو در بروکسل از اقدامات و اصلاحات انجام گرفته از سوی دولت تفلیس در راستای عضویت در ناتو تقدیر کرد و گفت که این کشور عضو ناتو خواهد شد. وی گرجستان را به عضویت در ناتو دعوت کرد و از این کشور خواسته بود تا فرایند عضویت خود را آغاز کند. گرجستان در حال حاضر عضو ناتو نیست، اما از سال ۲۰۰۸ به عنوان عضو ناظر ناتو در نشست های این سازمان نظامی غربی حضور دارد. در سال ۲۰۰۸ سران کشورهای عضو ناتو با عضویت اوکراین و گرجستان در این پیمان نظامی غربی موافقت کرده بودند.

جمع بندی

آمریکا به عنوان مهمترین کشور عضو ناتو سردمدار غرب به دنبال اعمال نفوذ و حضور بیشتر در کشورهای شوروی سابق است و طبیعتاً گرجستان یکی از کشورهای دارای اولویت در این زمینه محسوب می شود. بویژه اینکه گرجستان از یک طرف در قفقاز و از سوی دیگر در کرانه دریای سیاه واقع شده و همین مساله اهمیت ژئوپلیتیکی آن را دو چندان کرده است. از سوی دیگر تفلیس نیز برای تقویت ارتش خود و در واقع امنیت ملی خود حساب ویژه ای روی آمریکا باز کرده است و در واقع پس از جنگ ۲۰۰۸ با جدیت دنبال گسترش روابط نظامی و دفاعی خود با آمریکا بمنظور مقابله با تهدیدات روسیه است. اما از سوی دیگر سران روسیه به توسعه دائمی ناتو به چشم یک تهدید واقعی نگاه می کنند. مقامات ارشد مسکو نگرانی خود از افزایش محسوس تلاش های ناتو برای عضویت شمار هر چه بیشتری از کشورهای اروپایی از جمله گرجستان در قفقاز جنوبی و اوکراین در شرق اروپا و نیز تقویت حضور نیروها و استقرار تجهیزات نظامی ناتو در جوار مرزهای غربی روسیه از دریای بالتیک تا دریای سیاه را اعلام کرده اند. البته ناتو فقط به این مساله بسنده نکرده، بلکه حضور نظامی خود را با برگزاری رزمایش های زمینی، هوایی و دریایی از جمله در کشورهایی مانند گرجستان همراه کرده که از دیدگاه روسیه خصیلتی تهاجمی دارد. اکنون روابط روسیه و ناتو در دوره پساچنگ سرد در بدترین شرایط قرار دارد. سران کرملین معتقدند که ناتو به سرکردگی آمریکا همواره موضع تهاجمی و پرخاشگراییانه در قبال روسیه از جمله با گسترش ناتو به شرق اتخاذ کرده و هیچگاه از دشمنی خود با روسیه نکاسته است.

نویسنده: سید رضا میرطاهر- کارشناس مسائل بین المللی

منبع: خبرگزاری صداوسیما